

Пам'ять, честь, гідність, саме життя нашого народу

"Дякую Богу, що дав мені народитися українцем". Цей запис з'явився в Гончаровому "Щоденнику" 4 липня 1995 року за десять днів до смерті. А ось його закінчення "...перелилось в таку гарячу, таку одержиму любов до України" [1, с. 576, 577]. Їх можна назвати духовним заповітом Олесь Терентійовича. Мудре пророче слово Гончарева. Він діяв Словом за покликком душі. Понад усе люблячи Україну, не міг спокійно спостерігати, як нищиться материнська мова, національна культура, нівелюється національне, створюється безликий тип духовно убогої людини. Наведемо один з багатьох записів у "Щоденнику", що стосується цієї проблеми: "Звичайно, процес розмивання нації відбувається. Все залежить від того, якої міцності виявиться в ній духовне ядро.

Супернаціям, напевне, й судилося бути безкарними. Звідки їм знати, вірніше відчути, вміти відчути болі слабих? Всевадним, безкарним чому їм не зашкарубнути в своїй байдужості" [5, с. 427—428].

Валентина Данилівна, дружина Олесь Гончара, у "Передмові" до "Щоденників" зазначає, що Олесь Терентійович ніколи не був байдужим до важливих проблем буття: чи йшлося про національну культуру, чи про здоровий дух нації, про те, що йому боліло повсякчас [2, с. 6].

Питання захисту рідної мови — предмет особливої тривоги Олесь Гончара. В її оборону письменник став ще у студентські роки. Як згадує Петро Біба, навіть у скрутну хвилину погрому за "Модри камінь", про що йшло в попередній публікації [3], він не побоявся сказати, що в Дніпропетровському університеті не побачиш української газети.

Тридцять два роки тому, в самий зеніт наступу на українську мову, лягли на папір ось ці Гончарові роздуми: "У вигляді мови природно дано людині великий скарб. Не тільки користування ним, рідним словом, але й натхненно ростити, оберігати його коріння й леліяти його цвіт — ось тоді воно буде запашним та співучим, сповненим музики й чару, життєвої правдивості й поетичності" [4, с. 303].

Як потрібно леліяти й оберігати мову, маємо вчитися у Олесь Терентійовича. Здавалося б, на перший погляд, ось ця нотатка із "Щоденника"¹ безпосередньо не стосується теми нашої публікації: "Не слабкість, а сила і Яновського, і Стельмаха в їх уважності до народної поетики, до мови, до фольклорних багатств. Жаль, що не завжди підбирають співзвучне часові ...горнуть у твір усе..." [5, с. 133]. Але тільки на перший, адже слово, що "вийшло з майстерні" письменника формує мовну культуру читача. Тому-то, такий вимогливий Олесь Терентійович до себе, до своїх побратимів по письменницькому цеху.

Ставши на сторожі рідного слова, сповна віддається цій справі, у ній для нього нема першочергових і другорядних питань: Гончар — письменник. Гончар — громадський діяч, Гончар — голова Спілки письменників України² становить одне ціле. Він намагається вберегти рідну мову, літературу, культуру від остаточного зруйнування і знищення: "Нації потрібна творчість не тільки на рівні гопака. Нормальне становище, — твердо переконаний Олесь Терентійович, — це коли суспільство живить свою мову і культуру" [1, с. 369].

Нашій мові — жити, стверджує письменник, виступаючи 28 жовтня 1989 року, в ході обговорення проекту Закону УРСР "Про мови"³: "...прекрасна мова нашого

народу не загине, ні! Житиме вона і в третьому тисячолітті, і далі теж... Житиме наша мова у невмирущій творчості Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, здобуватиме вона шану й поцінування в найкращих світових університетах, де відкриваються українські кафедри, житиме рідне слово в серцях патріотичної чесної української молоді..." [6, с. 74].

Письменник намагається дослідити незбагненне, феноменальне явище: чому українці зрікаються своєї мови, яку народ віками витворював, яка по праву вважається однією з найбагатших мов слов'янства. Між наведеним далі записом у "Щоденнику" та виступом Олесь Терентійовича майже чверть віку. Але вони так перегукуються, такі близькі за змістом і тривогою: "...триста тисяч пісень склала Україна цією мовою, явивши людям пісенні шедеври незрівняної краси, дала наша нація світові геніальних поетів, зажило таки українське слово і визнане серед народів близьких і далеких, і ось вам раптом: стоп! Не хочемо рідної! Житимемо суржиком! І дітей не пустимо в українські школи: хай хоч безбаченками ростуть! Хай уникають материнського слова, бо ж воно не престижне, бо ж це мова так звана "колгоспна", більше для насмішок надається та для чиновницьких анекдотів, — хіба з нею далеко підеш?.. А зрікаючись рідної мови, ти одразу комусь доведеш, який ти передовий, який свідомий, який хоч і одержимий, та все ж "інтернаціоналіст". Отже, відтепер зрікшись самого себе, нічим не обтяжений з батьківської спадщини, ти готовий будеш на все" [6, с. 12].

Уважно вчитуємось у щоденниковий запис, що з'явився за двадцять п'ять років до наведених роздумів: "Ми не є і не повинні стати народом суржикової мови чи мови мертво-декоративної. Маємо витворену протягом віків мову дивовижно багату, одну з найбагатших мов у світі, барвисту, запашну, розмаїту, здатну активно жити і розвиватись, придатну для найскладнішої художньої і наукової творчості. І злочинно було б занедбати таке неоціненне добро" [5, с. 341].

Злочин було здійснено. Не з власної волі цілком сформована, працююча й талановита нація відхрещується від свого найсвятішого, від того, що є скарбом її душі, її сутністю, її духовним потенціалом. Письменник називає тих, хто приневолив її до цього: "...була ж сталінщина з її кривавим терором. Та ще ж винищувано — хвиля за хвилею — українську інтелігенцію, винищувано поголовно, дуже послідовно — від академіка до сільського учителя, і винищувано тільки тому, що інтелігенція, творчий цвіт нації, зберігала вірність українському слову, українській духовності" [6, с. 727].

На психології нації, її самопочутті згубно позначилися й роки брежнєвсько-сусловської сваволі з її безмежним злиттям націй, коли "нас намагалися якомога швидше перемішати у спільному казані сусловської саламахи, щоб ми стали одинакові, щоб ми стали ніякі. І все це супроводжувалось наступом на національні мови народів країни⁴, підступним руйнуванням національних культур... на Україні брежнєвські намісники, імперські холопи й наші доморощені держиморди — з ренегатською запопадливістю

⁴ Офіційно пропагувалось створення єдиної мови на основі російської, що й викликало супротив багатьох представників національних культур, національних мов. Крилатим став вислів Расула Гамзатова: якщо зникне моя мова, то зникне й мій народ. Думається, цього й прагла імперська верхівка у Москві та її вірні васали на місцях.

Недарма ж у "Щоденнику" Олесь Гончар наводить думку Дістервега: мова для людини священна. Посягати на неї, пограбувати її — означає посягати на корінь життя людини та цитату із статті Ушинського "Рідне слово": "Поки жива мова в устах народу — живий і народ. Відберіть мову — і він ніколи не створить її. Нову батьківщину навіть може створити народ, але мови — ніколи, вмерла вона в устах народу — вмер і народ".

¹ Не зайве зазначити, що "Щоденники" рясніють записами, що стосуються української мови. У першому томі їх 15, другому — 156, третьому — 120.

² Спілку письменників України Олесь Гончар очолював з 1959 по 1971 рік.

³ Він чинний й понині.

сотнями й тисячами закривали українські школи, виганяли українську мову з установ, з усіх сфер життя. Людину за прихильність до українського слова могли позбавити роботи, ошельмувати, зацькувати, а то й відправити в ярликком націоналіста в мордовські чи ще якісь віддалені табори [Там само. — С. 72—73]. А ось цей запис, зроблений Гончаром 21 листопада 1981 року, розповідає про інший бік злиття націй: "Однак ось — знову у зв'язку з ювілеєм Достоевського — скільки гвалту в пресі "о ч е л о в е ч н о с т и как о сущности нашего национального (читай — великорусского) самосознания", тобто фактично російського, скільки пики, чванства, розбалакувань "о вселенной миссии", "о превосходстве русской культуры над всеми другими" і т. д. ... І пишуть це ті, котрі називають себе інтернаціоналістами... Почаївши самі, підносять і іншим свій великодержавний гашиш...

Втративши сором... товчуть і товчуть про свою винятковість, вищість, перевагу над іншими, хто поза межами небесної імперії, не бачите навіть тих, хто поруч, не здатні відчутти, чим живуть ваші ж брати єдинокровні, до їхньої мови й пісні глухі, а товчете про "всечеловечность", про місію, винятковість" [1, с. 493]. Картина з сьогоднішньої "натури".

Про моральний та інтелектуальний рівень людини можна судити по ставленню не тільки до рідної мови, а й до мови тих, з ким ти в силу історичних обставин живеш поруч. Запис 1981, а звучить, мов сьогоднішній: "...серед сучасної інтелігенції, принаймні, серед деяких її кіл ... шириться ... гидке явище — українофобія. Стає модним давати у п'єсах негідникам тільки українські прізвища" [1, с. 490].

Але повернімося на сорок два роки назад. Коментар Олесь Терентійовича до Закону Верховної Ради УРСР "Про зміцнення зв'язку школи з життям":

"§ 9. Навчання здійснюється рідною мовою учнів".

І далі:

"В школу, з якою мовою віддавати своїх дітей, вирішують батьки".

І далі в цьому § 9: "В той час, як в укр[аїнських] школах вивч[ення] російської мови обов'язкове, в російськ[их] школах на Україні вивч[ення] укр[аїнської] мови не обов'язкове, здійсн[юється] за бажанн[ям] батьків і учнів при наявності відпов[ідних]. І далі знов: "Якщо самі батьки і учні обрали цю мову для вивч[ення].

Справді, хіба це не дискримінація? [5, с. 409]"; ще один щоденниковий запис, що стосується цієї болічної для письменника проблеми: "...був мордований на найвищому рівні... говорив і про шкільний закон з тим ганебним параграфом, що дозволяє дитині не вивчати рідну мову. Чому за математику не голосуємо? Чому іноземна обов'язкова. А рідна ні?" [5, с. 359].

Відповідь на це запитання Олесь Терентійович дав в інтерв'ю, вміщеному в газеті "Молодь України" за 11 травня 1988 року: "...мова — духовний код народу... Мова удосконалює серце і розум народу, розвиває їх". Тому-то вона: "... у багатьох місцях занедбувалась, перетворювалась у щось другорядне, неефективне" [7, с. 75, 76].

Зрозуміло, й на що була спрямована ця ідеологічна атака. Слова одного з керівників КПРС, що стали крилатими: нема людини — нема проблеми. От і намагалися знищити нашу українську мову, а її носія розчинити "в єдином советском народе". Зденационалізований українець, який, за висловом Євгена Маланюка, мав комплекс "малоросійства", не становив загрози радянській імперії, більше того, був чи не найактивнішим провідником її шовіністської політики. Усвідомлюючи це, Олесь Гончар б'є на сполох: "Стали зникати українські школи, і звузився діапазон використання української мови в щоденній житті, в установах, у вищій школі...". Олесю Терентійовичу це особливо боляче, адже "Ми цю мову берегли на фронтах, вона допомагала нам

брататися з іншими народами", та багато бюрократілих, цинічних чиновників вважали, що можна зробити кар'єру на занедбанні своєї національної культури, на скороченні шкіл і навіть на спонуканні своїх дітей до вчинків явно аморальних, якими є відступництво від рідного слова.

А воно потребує постійного повсякденного піклування, кожен має його дбайливо оберігати" [6, с. 77, 79].

І сьогодні не втратило актуальності мовлене Олесем Терентійовичем більше двох десятків років тому: "...доля нашої мови залежатиме від того, як відгукнеться на рідне слово душа кожного з нас, наскільки воно глибоко житиме в ній... весь народ наш має вболівати за рідне слово: кожен з нас має гордитися своєю чудовою мовою, бути закоханим у неї, адже вона того варта!" [7, с. 79].

Феноменом назвав нашу рідну мову Олесь Гончар, відкриваючи Установчу конференцію Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка⁵. І це добре розуміли її душителі: "Душогиби стояли близько. Багато що їм вдалося. Зникли національні школи, недоступно для молоді стала справжня історія народу ... змінювали її своїми кон'юнктурними фальсифікаціями. Невтомні зливачі націй, лжеінтернаціоналісти... готували нам мовний Чорнобиль" [8, с. 67].

Олесь Гончар з тривогою спостерігав, як витісняється українська мова з повсякденного життя, як її, без перебільшення можна сказати, відбирають в українців: "Телевізор передає ще одне свято — ювілей комсомолу України. І знов ані слова українського... Враження таке, що живемо в завойованій Україні"; "Ні слова українського на відкритті музею... Наче й не в столиці України діється" [2, с. 375, 462]. Аналогічних записів у "Щоденниках" Олесь Терентійовича десятки.

То чи не дивно, що при такому ставленні до національної школи, до материнської мови "за одне десятиріччя два відсотки укр[аїнського] населення відмовилося від своєї рідної мови", що також болить Олесю Терентійовичу [2, с. 85].

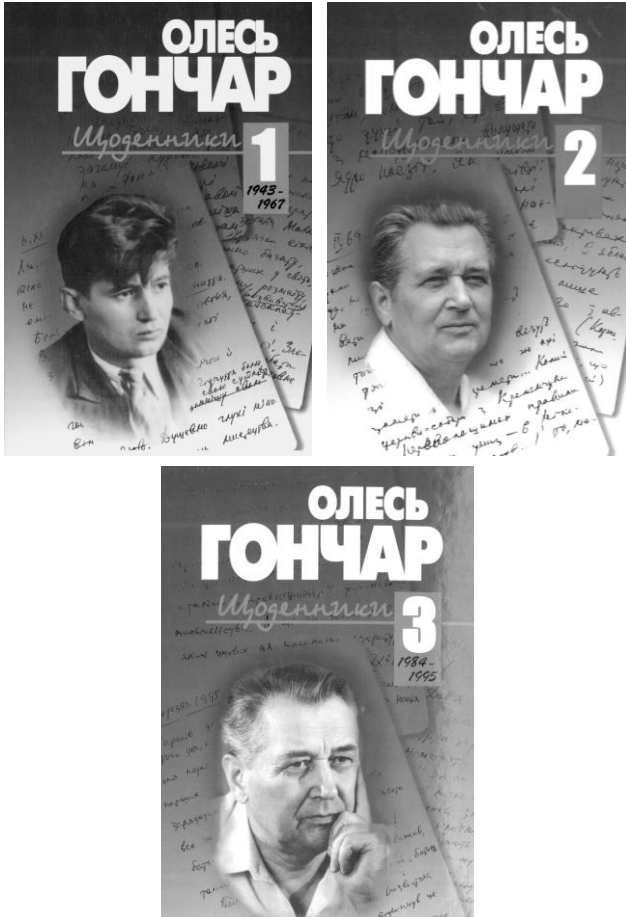
Важко йому бачити, як на поталу віддано рідну мову, що радянська імперія щодо України продовжує політику своєї попередниці — царської, в якій "С заперещением читать и рисовать" — це бузувірське шовіністично-державницьке вето стосувалося, власне, не тільки Шевченка, а й цілої нації, всього народу. Жодної української школи, жодного видавництва. Своєрідний духовний геноцид, Злочин проти людства. Хто скаже, скільки геніїв у зародку передумано, яких завдано втрат й культурі світовій. І хто відповідь. Чи так і лишається безкарні?" [9, с. 397]. А ось цей запис Олесь Гончар зробив 28 грудня 1981 року: "Партком. Тричі довелось виступати. Зокрема, на захист "Глумачного словника"... А ще на захист укр[аїнської] періодики, що її за нового року вже не велено випускати за межі республіки. Такий черговий шовіністичний циркуляр. Здається, стосується він усіх національних республік". Знайомий почерк: від царських валуєвих не відстають й радянські, яких не оминула душевна підлість, що зветься байдужістю. На переконання Олесь Терентійовича, вона "переповнює душі розжирілих начальників, вражених бюрократичною глухотою та хамлюг усіх рангів ...Що їм історія, що їм мова народу. Швидше б, швидше, а що швидше? Забуття себе, матерів роду свого? А що за втратою історичної пам'яті настає неминуче і смерть душі — хіба це не істина?" [9, с. 498, 510].

Гортаючи Гончареві "Щоденники", відчуваємо тривогу письменника, його біль: "З незрозумілою для мене послідовністю й цинізмом українська мова витискається, виганяється звідусіль... Зменшується кількість укр[аїнських] шкіл (з якою брутальністю, наприклад, була закрита найстаріша в Києві 92-га школа, що існувала більше 100 років)... Вигнано мову з офіційних публічних зборів" [9, с. 363]; "Скільки

⁵ До речі, 11 лютого виповнилось двадцять років з часу цього виступу.

зусиль доводилось тоді докладати нам, українській інтелігенції, щоб хоч якось пригальмувати, стримати руйнівний процес, оборонити рідну мову, де тільки можна, зупинити закриття українських шкіл (згідно "волі батьків"). Правозахисники, такі, як Чорновіл, Ірина Калинець, Світличний, Стус та інші опинилися у таборах, їх було значною мірою нейтралізовано, тож увес тягар нерівної щоденної, тяжкої боротьби по цей бік дроту, боротьби за збереження мови, тобто й самої нації, ліг якраз на нещасну інтелігенцію.

...треба було... шукати будь-яких способів, щоб зупинити загрозу смертельну — нищення мови, стримати великодержавне руйнування української нації" [1, с. 478].

Українська мова у минулому століття знала злети й найскладніші випробування. Їх Олесь Гончар спостерігав упродовж усього свого творчого життя. Одному з її активних захисників вистачало проблем. Але, незважаючи на це, він робив усе залежне від нього, аби її зберегти, а згодом у роки перебуду й пробудження національної самосвідомості у другій половині 80 — першій половині 90 років минулого століття відродити її, усвідомлюючи що цілі покоління наших співвітчизників вирости в умовах національної дискримінації, страхів, переслідувань, поширених настроїв національного нігілізму, вступали в життя духовного озлиднілими, будши не з власної волі позбавленими як рідної мови, так і правдивого уявлення про багатоглибкий героїчний історію свого народу. Українців наполегливо переконували — й не без успіху — про меншовартість їхньої мови, наголошуючи, що це мова села. А от той факт, що "енциклопедія кібернетики вперше у світі вийшла українською мовою у Києві" [7, с. 78], вперто замовчувалось, бо ж унікальність цього факту спростовувала повсюдно насаджуване твердження про вторинність української мови, її придатність лише для побутового використання, у кращому разі літературного. А з такого зневаж-

ливого ставлення й випливало нехтування українською мовою.

Усім серцем сприйняв Олесь Гончар відродження Української державності: "Знову день історичний: проголошено незалежність України!"; "Переживаємо справді зоряні часи: на Україні загальне піднесення!"; "Минає цей бурхливий 91-й... почуваю переможний!". Саме ж відродження Олесь Терентійович назвав Різдом нації [1, с. 372, 387, 392].

Але й у незалежній Україні мова її народу, його культура, література не стали повноправними господарями. Дається знати про себе постколоніальний синдром. На заміну відкритому насаджуванню російської мови прийшло приховане, так звана двомовність. І це не могло не тривожити Олесь Гончара, адже він, як ніхто інший, зрозумів глибину проблеми, що настала на часі. Щоденникові записи — яскраве підтвердження цього, його тривожить, що Кравчук "виступає за двоязичіє" і що до справ культури байдужий, про підручники для шкіл не дбає. Зловісна фраза Президента⁶ про надання офіційного статусу мові колишньої імперії. Олесь Терентійович ставить цілком слушне запитання: "Від кого треба захищати російську мову? Хто й де її дискримінував? І яка ж тоді роль відводиться мові т. зв. "державній?" Висновок: "Яке лицемірство!" [1, с. 535, 537—538]. Й свої українські вважають, що в двомовності для України нема "нічого страшного". Але не всі. Так, Ігор Юхновський у зверненні до Президента від імені справжніх учених пише: "Проголошення російської мови як офіційної в Україні означатиме для Вас, пане Президент, в кінцевому результаті стати васальним Президентом" [1, с. 540, 541]. Не зайве зауважити, що Олесь Гончара у застійні роки, коли він очолював Спілку письменників України, неодноразово звинувачували в "затискуванні" російської мови в Україні. Як бачимо, в уже незалежній Україні все вернулось на "круги своя"⁷: "Шовіністи, українофоби (типу Солженіцина) стараються з усіх сил ставити хрест на українській мові" — з сумом констатує письменник, водночас застерігаючи їх — "Не смійте, панове асимілятори й колонізатори! Мова Шевченкова перебуде, переживе усіх вас і не тільки своєю довговічною літературою, багатством красного письменства, переживе навіть звичайна коломийка, яка так весело і дотепно дзвенить нині над Карпатами!...". Водночас мусить констатувати: "Звичайно, небезпека для мови існує. Суржикування, чиновницьке оказення, збіднення образної системи, примітивізація понять". Тому-то, на думку Олесь Терентійовича, завдання інтелігенції "Бути постійно на варті чистоти мови, збагачувати її всебічно, повертати їй естетичну красу, мудрість, милозвучність..." [1, с. 531].

Олесь Гончар тривожиться: "Агресія проти України вже йде, спрямовано її на руйнування національної духовності, процесу відродження, на задушення національної української преси. Закриваються демократичні газети... на грані краху видавництва, зокрема й ті, що мають видавати підручники... Не видано жодного! Нас душать паперовим голодом. Тримують в інформаційній (чи, точніше, дезінформаційній) блокаді, а ми не маємо змоги відповісти тим, хто створює навмисно викривлений образ нашого народу..."

Українському слову, українській книзі потрібна державна підтримка. Гончареві боляче, що вони її не отримують: "Видавництво⁸ у страшенній скруті, ціни на книжки держані книгодушителі підняли фантастично, люди не мають за що купувати" [1, с. 428].

Але керівники держави недостатньо підтримували вітчизняну книгу, так і не почутими залишилися слова Гончара, виголошені ним в газетному інтерв'ю ("Молодь Ук-

⁶ Леоніда Кучми.

⁷ "... І при цьому оплески, оскраженілі оплески шовіністичної більшої парламенту" [1, с. 537].

⁸ Мається на увазі "Веселка".

раїни") двадцять років тому: "Рідна мова, будучи занедбаною, нині потребує енергійної підтримки. Чи треба нагадувати, що виправляти становище маємо негайно, національна мова не повинна бути зневаженою, охороняти її слід і державними актами". На жаль, як виявилось, потрібно, бо ж не справдилися сподівання великого поборника української мови, що це буде робитись "послідовно, чесно й справедливо" [7, с. 78].

Олеся Терентійовича тривожить, що не всі розуміють (а є й такі, що не хочуть розуміти), що для України її духовність, мова, література — це "останній рубіж самозахисту, остання надія відстояти себе перед агресивними силами зла" [1, с. 524].

Можна ще й ще цитувати Олеся Гончара, для якого мова — це незнищенна сила народу, його незнищений дух.

Насамкінець наведемо ось це висловлювання: "Мова для нас, українців, — це не тільки засіб спілкування. За сучасних обставин вона щось значно більше! Для нас мова — й пам'ять, і честь, і гідність для народу нашого, мова — це саме життя".

І сьогодні ці Гончареві слова, як ніколи, актуальні.

Список використаної літератури

1. *Гончар О.* Щоденники : у 3 т. / Олександр Гончар ; упорядкув., підгот. текстів, ілюстр. матеріалу та передм. Валентини Гончар. — К. : Веселка, 2004. — Т. 3 (1984—1995). — 606 с.

2. *Гончар В.* Записники Олеся Гончара (Голос його душі) / Валентина Гончар // Щоденники : у 3 т. / Олександр Гончар; упоряд., підгот. текстів, ілюстр. матеріалів та передм. В. Гончар. — К., 2002. — Т. 1 (1943—1967). — 455 с.
3. *Регідайло Н.* Берегти людське в людині / Надія Регідайло // Вісн. Кн. палати України. — 2008. — № 10. — С. 40—44.
4. *Гончар О. Т.* Цвіт слова народного / Олександр Гончар // Письменницькі роздуми : літ.-критич. ст. — К. : Дніпро, 1980. — 314 с.
5. *Гончар О.* Щоденники : у 3 т. / Олександр Гончар ; упорядкув., підгот. текстів, ілюстр. матеріалу та передм. Валентини Гончар. — К. : Веселка, 2002. — Т. 1 (1943—1967). — 455 с.
6. *Гончар О. Т.* Чим живемо: На шляхах українського Відродження / О. Т. Гончар, упоряд. В. К. Коваль, ред. В. В. Біленко. — К. : Рад. письменник, 1991. — 382 с.
7. *Гончар О. Т.* Рідній мові — шану всенародну / Олександр Гончар. — Там само.
8. *Гончар О.* Щоденники : у 3 т. / Олександр Гончар ; упоряд., підгот. текстів, ілюстр. матеріалу та передм. Валентини Гончар. — К. : Веселка, 2008. — Т. 2 (1968—1963). — 607 с.
9. *Гончар О. Т.* Феномен незнищенності : слово на відкритті Установчої конференції Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка 11 лют. 1989 р. / Олександр Гончар // Чим живемо : На шляху до українського Відродження / упоряд. В. К. Коваль, ред. В. В. Біленко. — К. : Рад. письменник, 1991. — 382 с.

Матеріал підготувала

Надія Регідайло,

завідувач відділу наукового редагування
бібліографічної інформації Книжкової палати України

УДК [06.05.:811.161.2](477)

Це дуже символічно, що премію імені Олексія Гірника, засновану Лігою українських меценатів і Фондом його імені "Українським дітям — українське слово", традиційно вручають 21 лютого, що за рішенням Генеральної конференції ЮНЕСКО десять років тому було оголошено Міжнародним днем рідної мови (в Україні цей день відзначається з 2004 року відповідно до підписаного тодішнім Президентом України Леонідом Кучмою Розпорядження від 14 лютого 2004 року № 34 "Про відзначення Міжнародного дня рідної мови"). Нагадаємо, що згідно з Положенням про премію імені Олексія Гірника, її присуджують за "значні успіхи в національно-патріотичному вихованні дітей, прищеплення їм патріотичного ставлення до української мови".

Олександр Гірник показав нам приклад, як треба любити рідну мову, свою Вітчизну. Український патріот з міста Калуш у ніч з 21 на 22 січня, напередодні 59-ї річниці Акту Злуки, спалив себе на могилі Тараса Шевченка на знак протесту проти політики зросійщення України й українців. За радянських часів його ув'язнювали двічі за політичними мотивами, тобто "за Україну". Міг він у концтабір потрапити і втретє, адже своїх проукраїнських поглядів не змінив, чого й не приховував. Але вибрав інший шлях — самоспалення, аби: "освітити душі українських патріотів вогнем непокори і закликати їх до боротьби", про що написав у листівках, саморуч виготовлених і розкиданих на Чорній горі

Серед цих патріотів виявився й його рідний син Євген, удостоєний високої просвітницької нагороди — медалі "Будівничий України". Нею нагороджено й президента Національної радіокомпанії України Віктора Набруска, який також став лауреатом премії імені Олексія Гірника. Крім нього, її на святі з нагоди Міжнародного дня рідної мови, що відбулося 21 лютого в Українському домі, було вручено літератору Василю Бабію, письменникові, головному редакторові чернігівської газети "Гарт" Дмитрові Іванову, літературознавцеві, ректорові Кіровоградського педагогічного університету імені В. Винниченка Григорію Клочеку, на-

Духовний скарб народу

родній артистці України Неонілі Крюковій, заступникові директора Дирекції мистецьких програм Національної радіокомпанії України (радіоканал "Культура") Світлані Короненко, мистецтвознавцеві Ларисі Масенко, голові Всеукраїнського об'єднання "Чорнобиль-Допомога" Віктору Топілку.

На прикладі української мови ми можемо переконатися, наскільки актуальною є питання захисту рідної мови. Адже й на вісімнадцятому році незалежності України мова її титульної нації не стала, попри декларації, державною у своїй державі. Чого варті тільки намагання зробити російську мову другою офіційною — влаштований їй прибічниками три роки тому "парад мовного суверенітету".

Що й говорити, захист рідної мови — проблема величезного значення. Пошлемся на дані, оприлюднені ЮНЕСКО. Половина із шести тисяч живих мов світу, що існують нині, перебуває на межі зникнення, 96% з них послуговується тільки 4% населення. 80% африканських мов не мають писемності. Щорічно вимирає десяток мов, і ця тенденція у майбутньому посилюється.

В інформаційному суспільстві з його багатством технологій, глобалізацією мов національних меншин стало ще "незатишніше", адже мова не представлена в Інтернеті, "не існує" для сучасного світу. Так-от 81% його сторінок опубліковано англійською. Дуже "відстають" німецька й японська мова, що займають другу сходинку: кожна по 2%, по 1% — французька, іспанська і скандинавські мови. Решта усіх мов (і наша українська, на жаль, також) становлять 8% веб-сторінок. Ось така сумна статистика.

"Мови — мають значення!" — такий простий і водночас значущий девіз Міжнародного року мов, який стартував торік у Міжнародний день рідної мови і закінчився 21 лютого нинішнього року. Мета цього заходу, оголошеного ООН — пропагувати "єдність у різноманітті", а також міжнародне порозуміння через багатомовність, яку, як зазначив заступник Генерального секретаря ООН з питань